ANNALES MUSEI HISTORICO-NATURALIS HUNGARICI
Volume 118 Budapest, 2026 pp. 249–255

HU-ISSN 0521-4726 (print) ISSN 2786-1368 (online)
arrived: 2026. 11. 02. published: 2026. 11. 12.

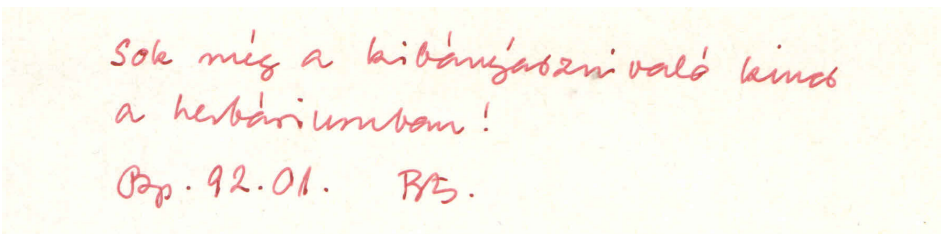
Megemlékezés Bunke Zsuzsanna botanikusról, születésének 100. évfordulóján

Hably Lilla[1] és Balogh Lajos[2]

[1] *Magyar Nemzeti Múzeum Közgyűjteményi Központ – Magyar Természettudományi Múzeum, Növénytár, H-1088 Budapest, Könyves Kálmán krt. 40. E-mail: hably.lilla@nhmus.hu*
[2] *Savaria Múzeum, Természettudományi Osztály, H-9700 Szombathely, Kisfaludy Sándor utca 9. E-mail: balogh.lajos@savariamuseum.hu*

Összefoglalás – A közlemény a Magyar Természettudományi Múzeum Növénytárának egykori munkatársa, a hazai botanika- és herbáriumtörténet kiemelkedő kutatója, Bunke Zsuzsanna (1926–2009) emlékére 2009. február 12-én elhangzott búcsúztató beszédet adja közre. Az eredetileg grafikusnak tanult, majd az 1950-es évek politikai viszonyai miatt pályamódosításra kényszerült kutatónő több évtizeden át dolgozott a Növénytárban, ahol a gyűjtemény preparátorából a 18–19. századi történeti gyűjtemények („Collectio Historica") elismert szakértőjévé vált. Kiváló grafikai érzékét kamatoztatva specializálódott a régi korok botanikusainak (pl. S. Albach, D. H. Hoppe, Piller M., Wolny J. A.) kézírás-azonosítására, levéltári kutatásaira és kiterjedt nemzetközi múzeumi kapcsolatok ápolására. A történeti herbáriumok cédulakatalógusának feldolgozása során végzett szociodemográfiai statisztikái alapvető adatokkal szolgáltak a korai közép-európai botanikusok (tanárok, orvosok, szerzetesek, papok) társadalmi hátteréről. A nekrológ bemutatja Bunke Zsuzsanna fegyelmezett kutatási módszertanát és tudománytörténeti örökségét, amelyet a közlemény végén található, 1978 és 2006 között megjelent, 31 tételes tudományos publikációs jegyzéke egészít ki. Két ábrával.

Kulcsszavak – 18–19. századi növénygyűjtők, botanikatörténet, Collectio Historica, kézírás-azonosítás, Magyar Természettudományi Múzeum, nekrológ, közleményjegyzék, történeti herbáriumok.

1. ábra. Bunke Zsuzsanna 1992 januárjában írt ajánlása az egyik különlenyomat elején: „Sok még a kibányászni való kincs a herbáriumban." (forrás: Balogh Lajos)

DOI: *https://doi.org/10.53019/AnnlsMusHistNatHung.2026.118.249*

BÚCSÚZTATÓ BESZÉD

Elhangzott 2009. február 12-én, a budapesti Új köztemetőben.

„Tisztelt Gyászoló Közösség! Kedves Egybegyűltek!
Mióta a gyászhír eljutott hozzánk, minden nap, időről időre képek villannak fel előttünk Zsuzsáról. Gyors léptekkel, leszegett fejjel halad a Növénytár folyosóján, néha megáll, a herbáriumban talált újdonságokról beszél, szeme felcsillan, ha Albach, Crantz, Mygind, Wolny nevét említi. Karácsony közeledtével kis kosarában apró kapszulákba hajtogatott növényi magokat hoz. A kapszulákon a növény latin neve áll tussal, Zsuzsa jellegzetes kézírásával. Máskor kis dossziék az ajándékok, rajta idézetek Goethétől, Teilhard de Chardintől, Kőrösi Csomától... németül, latinul, magyarul. Választhatunk. És aztán gondolkozhatunk, hogy miért ezt írta írója, miért ezt választotta Zsuzsa, és hogyhogy én húztam ezt az idézetet. Mi köztünk a kapcsolat? Máskor egyből szíven talál az idézet, nekem szól!

Bunke Zsuzsa 1926. február 18-án született. Grafikusnak tanult a főiskolán, tanulmányai azonban hamar megszakadtak az ötvenes években, mivel gondolatai, művészi alkotásai rendszeridegenek voltak. Több munkahely után a Magyar Természettudományi Múzeum Növénytárában lelt menedéket, itt találta meg végleges helyét, itt dolgozott több évtizeden át, egészen nyugdíjba meneteléig. Preparátorként a herbáriumi lapok preparálása, a gyűjtemény rendszerezése volt a feladata, amelyet kiválóan végzett, így hamarosan ő irányította, ellenőrizte ezt a munkafolyamatot. Erős önfegyelme másokat is fegyelmezetté tett.

Zsuzsa azonban többre volt hivatott. Munkája, noha alkotó jellegű volt, nem elégítette ki szellemi igényeit. A „Collectio Historica”, *a közel 200 éves herbáriumok, kutatásra inspirálták, ugyanakkor azonban nem volt természettudományi beállítottságú, ezért nem a botanikai tudományok felé vezetett útja, hanem a tudománytörténet, a herbáriumtörténet felé. Bölcsész volt és művész egyszerre. Grafikusi vénája vonzotta a régi herbáriumi lapok írásainak megfejtéséhez. Neki köszönhetjük, hogy számos elfeledett herbárium rejtélyét oldotta meg, felismervén a régi idők botanikusainak kézírását. Azonban még itt sem állt meg. Érdekelte az Ember is, aki a lapok mögött van, aki gyűjtött, dolgozott, cserekapcsolatban állt kortársaival, alkotott. Mit tudtunk ezekről Zsuzsa előtt? Vajmi keveset. Levéltárakban kutatott, külföldi múzeumokkal levelezett, hogy a hiányzó láncszemeket megtalálja, a homályos vonatkozásokat tisztán lássa. Kutatásai közben kirajzolódott előtte az Ember. Milyen volt Piller Mátyás, Winterl, Haberle, Hoppe, Mygind és a többiek. Voltak számára különösen kedvelt botanikusok, mint Piller Mátyás, vagy a hőn szeretett Albach. Ismervén az ő életútjukat, látjuk, hogy Zsuzsa a szegény sorsból származó, sokszor hányattatott életű szerzetesek irányába érzett rokonszenvet. Nem véletlenül. Többük munkásságával külön tanulmányban foglalkozott.*

2. ábra. Bunke Zsuzsanna a budapesti Farkas Edith Katolikus Szeretetotthon és Idősek Otthonában, 2006. május 3-án (fénykép: Balogh Lajos)

Érdekes az egyik kimutatása – amelyben egy cédulakatalógus készítése kapcsán, amikoris csaknem félmillió herbáriumi példányt(!) vett kézbe és 1188 gyűjtő-botanikust regisztrált az 1830-ig születettek között – megállapította, hogy eddig a korig a legtöbb botanikus a felső-, illetve középiskolában oktató tanárokból került ki, második helyen a gyakorló orvosok álltak, a harmadik helyen pedig papok és szerzetesek osztoztak a gyógyszerészekkel. Ebből adódóan orvostörténeti lapokban is publikált.

Kedves témája volt Lumnitzer Flora Posoniensis*-ének anyaga, valamint nagy érdeklődéssel kutatta a* Regensburgi Botanikai Társaság *magyarországi kapcsolatait. A 18. század végén David Heinrich Hoppe által alapított, nemzetközi botanikai társasághoz igen gyorsan csatlakoztak Közép-Európa tudós botanikusai. Magyarországról elsőként Kitaibel, majd további, összesen 38 neves botanikus. Zsuzsa külön tanulmányban emlékezett meg róluk, számos új ismerettel bővítve a korábbi adatokat.*

Kapcsolatban állt az ország tudománytörténészeivel, igen sokan fordultak hozzá adatokért. Megkerülhetetlen volt, ha botanikával is foglalkozó tudósokról esett szó. Állandó kapcsolatban állt a bécsi-, és több más, főként németországi múzeum botanikatörténészével.

Azon kevesek közé tartozott, akik nem kívánkoznak utazni. Vallotta, hogy itt helyben, levelezései, olvasmányai révén megismerheti azt a világot, amely őt érdekli. Egyszer azonban, már nem is olyan fiatalon, mégsem tudott ellenállni az utazás csábításának, és Luxemburgba ment tanulmányútra. Természetesen ezt is csak azért tette, mert a luxemburgi múzeum tudománytörténeti anyaga vonzotta, ott remélt választ néhány kérdésre Crantz munkásságával kapcsolatban.

Első betegsége után még hallatlan akarattal igyekezett aktív maradni. Telefonon szinte napi kapcsolatot tartott velünk, időnként taxiba ült, bejött a herbáriumba. Cikkei jelentek meg, kiállítása is volt még. Nagy terveket dédelgetett egy könyv írásáról is. Aztán a betegség, a nehezedő évek elfogyasztották erejét.

*Azóta senki nem kutat herbáriumtörténetet, hiszen ezt nem lehet másként tenni, csak belső indíttatásra. Örülhetünk, hogy Zsuzsa publikációkat hagyott maga után, hogy tudása velünk maradhat, amelyre építhetünk, s építhet az, aki egyszer tovább viszi ezt a kutatást. Piller és Mitterpacher szavai, amelyeket Zsuzsa is idézett egy munkájában, jól illenek személyiségéhez: "*alios post nos maximum facere posse speremus*" (reméljük, hogy mások utánunk majd nagyot alkothatnak).*

Isten veled Zsuzsa! Nyugodj békében!"

BUNKE ZSUZSANNA BOTANIKAI TÁRGYÚ TUDOMÁNYOS KÖZLEMÉNYEI (1–2. ábra)

1978

Recensiones. – *Acta Botanica Academiae Scientiarum Hungaricae* **24**(3–4): 363–372.

1979

Néhány gondolat a tudományos ábrázolásról a botanikai illusztrációk tükrében. – *Botanikai Közlemények* **66**(1): 55– 60.

1980

Stanislaus Albach botanikai munkássága. – *Botanikai Közlemények* **67**(3): 227–236.

1985

Piller Mátyás (1733–1788) és herbáriuma. – *Botanikai Közlemények* **72**(1–2): 185–195.

1987

Filippo Parlatore (1816–1877) member of the Hungarian Academy of Sciences. – *Informatore Botanico Italiano* **19**(2): 123–129. (Szujkó-Lacza J. & Bunke Zs.)

1988

Die ältesten Blütenpflanzen-Sammlungen des Naturwissenschaflichen Museums in Budapest. – *Studia Botanica Hungarica* **20:** 9–31.

Művész volt-e Csapody Vera? – *Botanikai Közlemények* **74–75**: 23–28.

1990

Angaben zur Geschichte der „Ratio denominationis" der Gattung Sternbergia W. et K. – *Annales Historico-Naturales Musei Nationalis Hungarici* **81:** 27–36.

1991

Herbarium Lumnitzerianum. – *Annales Historico-Naturales Musei Nationalis Hungarici* **83:** 311–334.

1993

Herbarium sheets in exhibition in two aspects: history and taxonomy. – *Webbia* **48:** 641–659.

Herbarium Mygindianum 200 Jahre in Budapest. – *Annales Historico-Naturales Musei Nationalis Hungarici* **85:** 203–233.

1994

A Herbarium Haynaldianum a Magyar Természettudományi Múzeumban. – *Szécsényi Honismereti Híradó* **14–16:** 41–49.

Ungarische Pflanzenabbildungen im XVIII. und XIX. Jahrhundert. – *A Magyar Mezőgazdasági Múzeum Közleménye* **1992–1994**: 443–446. (Priszter Sz. & Bunke Zs.)

1995

Herbarium Wolnyanum I. – *Annales Historico-Naturales Musei Nationalis Hungarici* **87**: 147–168.

Pflanzenpräparations-Methoden von Stanislaus Albach. – *Annales Historico-Naturales Musei Nationalis Hungarici* **87:** 169–181.

200 éve született Wierzbicki Péter. – *Botanikai Közlemények* **83**: 140.

125 years of the Botanical Department of the Hungarian Natural History Museum. – *Studia Botanica Hungarica* **26**: 1–84 pp. (Bajzáth J., Bókáné Barbacka M., Bunke Zs., Hably L., Horváth Cs., Horváth E., Járainé Komlódi M., Kováts D. & Felföldy L.)

Virágosnövény-lapok. Pp. 358–359. In Járainé Komlódi M. és Hably L. (szerk.): *Magyarország növényvilága. Pannon Enciklopédia-sorozat.* – Dunakanyar 2000 Könyvkiadó, Budapest, 430 pp.

A legnagyobb gyűjtő – Kitaibel Pál. Pp. 360–363. In Járainé Komlódi M. és Hably L. (szerk.): *Magyarország növényvilága. Pannon Enciklopédia-sorozat.* – Dunakanyar 2000 Könyvkiadó, Budapest, 430 pp.

1996

Herbarium Wolnyanum II. – *Annales Historico-Naturales Musei Nationalis Hungarici* **88:** 297–324.

1997

Ungarische – und in Ungarn tätige – Mitglieder der Regensburgischen Botanischen Gesellschaft. – *Annales Historico-Naturales Musei Nationalis Hungarici* **89:** 197–213.

A Növénytár legrégibb pécsi növénye és néhány adat a Serratula radiata (W. et K.) M. B. történetéhez. – *Botanikai Közlemények* **84**(1–2): 91–96.

1998

Joseph Stanislaus Albach's Sammlungen aus Mähren. – *Acta Musei Moraviae, Scientia biologicae* **83:** 15–19.

Herbarium Sadlerianum. – *Annales Historico-Naturales Musei Nationalis Hungarici* **90:** 257–281.

1999

Prolegomena für die Bearbeitung des Schott-Herbars. – *Annales Historico-Naturales Musei Nationalis Hungarici* **91:** 231–259.

Kétszáz éve született Peter Wierzbicki. – *Communicationes de Historia Artis Medicinae* **44**(166–169): 133–145.

Dorner József herbáriuma. – *Kitaibelia* **4**(1): 111–118, 205.

2000

Jegyzetek és irodalomjegyzék. Pp. 80–85. In Stirling J. (szerk.) és Magyar L. A. (ford.): *Ioannes Schuster: Vita Pauli Kitaibel. Pestini, 1829 / Kitaibel Pál élete. Pest, 1829.* – JPTE TTK., Pécs, 85 pp. (Bunke Zs. & Priszter Sz.)

2002

Növénybeli kristályok. – A szerző kiadása, Budapest, 170 pp.

Egy régi herbárium solymári lapjai. Pp. 113–116. In Seres I. (szerk.): *Adalékok és emlékiratok Solymár nagyközség történetéhez*. – Helytörténeti Alapítvány, Solymár, 422 pp.

2006

Lumnitzer István (1749. április 4 – 1806. január 11.) élete és munkássága. Emlékezés Lumnitzer Istvánra halálának 200. évfordulóján. – *Botanikai Közlemények* **93**(1–2): 27–30. (Bunke Zs. & Barina Z.)

···●···

Commemoration of the botanist Zsuzsanna Bunke on the centenary of her birth

Lilla Hably[1] & Lajos Balogh[2]

[1] *Hungarian National Museum Public Collection Centre – Hungarian Natural History Museum, Department of Botany, 1087 Budapest, Könyves Kálmán krt. 40., Hungary. E-mail: hably.lilla@nhmus.hu*

[2] *Savaria Museum, Department of Natural History, 9700 Szombathely, Kisfaludy Sándor utca 9., Hungary. E-mail: balogh.lajos@savariamuseum.hu*

Abstract – The paper presents the funeral oration delivered on February 12, 2009, in memory of Zsuzsanna Bunke (1926–2009), a prominent staff member of the Department of Botany of the Hungarian Natural History Museum and an esteemed researcher of botanical and herbarium history. Originally trained as a graphic artist, political constraints in the 1950s forced her to alter her career path, leading her to find a lifelong professional sanctuary at the Museum's Herbarium. Advancing from a plant conservator to a renowned historian of early botanical collections, she dedicated decades to studying the "Collectio Historica" (18th- and 19th-century herbaria). Relying on her exceptional artistic vision, she specialized in deciphering and identifying the handwritings of early botanists (e.g., S. Albach, D. H. Hoppe, M. Piller, and J. A. Wolny), conducting extensive archival research and managing international institutional collaborations. Her sociodemographic analysis of early collectors revealed significant patterns regarding the

roles of educators, physicians, monks and clergymen in early Central European botany. The text details her meticulously disciplined methodology and deep internal motivation for science history, complemented by her complete, 31-item scientific bibliography spanning from 1978 to 2006. With two figures.

Keywords – 18th–19th centuries collectors, bibliography, Collectio Historica, funeral oration, handwriting identification, historical herbaria, history of botany, Hungarian Natural History Museum

FIGURE CAPTIONS

Figure 1. Dedication by Zsuzsanna Bunke written in January 1992 at the beginning of one of her offprints: "There is still so much treasure to be unearthed in the herbarium." (source: Lajos Balogh).

Figure 2. Zsuzsanna Bunke at the Edith Farkas Catholic Care Home and Nursing Home in Budapest, on 3 May 2006 (photo by Lajos Balogh).